

Voorwaarden voor ontwikkeling

Volgende voeding, schoon drinkwater, onderwijs en gezondheidszorg zijn de basisvoorwaarden waarvoor mensen in staat zijn kansen voor zich zelf te creëren en zich zelf te ontwikkelen. Het ontwikkelingsbeleid van zowel westerse landen als ontwikkelingslanden moet zich richten op het voldoen aan deze voorwaarden. Dit is het uitgangspunt van het onlangs verschenen *Human development report 1991*¹. Het rapport dat is samengesteld door een werkgroep van het development programme van de Verenigde Naties (UNDP) brengt in kaart in hoeverre in 160 landen aan deze basisvoorwaarden is voldaan en doet aanbevelingen hoe de menselijke ontwikkeling kan worden verbeterd.

De kern van het rapport wordt gevormd door de human development index (HDI). De HDI van elk land is berekend als het gemiddelde van drie indicatoren van menselijke ontwikkeling: levensverwachting, een combinatie van alfabetisme en lengte van de schoolopleiding en koopkracht voor elementaire levensbehoeften. Zodoende kan een breder beeld worden gegeven van sociaal-economische vooruitgang dan wanneer alleen naar het bruto nationaal produkt per hoofd wordt gekeken. De nadruk komt meer te liggen op de mate waarin de bevolking van (de groei van) het bnp profiteert. Een vergelijking tussen de HDI en een bnp-per-hoofd-ranglijst laat zien dat tussen beide grote verschillen kunnen bestaan. Zo staan 26 landen op de HDI-lijst 20 of meer plaatsen lager dan op de bnp-lijst; een indicatie dat het levenspeil van de bevolking in deze landen aanzienlijk kan worden verhoogd.

Naast de human development index hebben de samenstellers dit jaar nog een aantal andere indicatoren ontwikkeld die het beeld dat de HDI geeft aanvullen en nuanceren. Voor 30 landen is een aparte HDI voor mannen en vrouwen opgesteld. Het verschil blijkt enorm. In Kenia is de HDI van mannen twee keer zo hoog als die van vrouwen. Maar ook in westerse landen is het verschil vaak groot. De HDI van Nederlandse vrouwen is maar liefst 21% lager dan die van mannen. Voor 88 landen is de mate van vrijheid gemeten, van groot belang voor de mate waarin mensen in staat zullen zijn zich zelf te ontplooiën. De Human Freedom Index meet hoeveel van 40 onderscheiden vrijheden worden gerespecteerd. In Nederland zijn dat er bij voorbeeld 37, in Irak nul. De samenhang tussen de hoogte van de HDI en van de HFI blijkt groot.

De gepresenteerde gegevens tonen aan dat het in veel landen nog aan basisvoorwaarden voor ontwikkeling ontbreekt. Dat is echter nauwelijks het gevolg van een gebrek aan middelen en een slechte economische positie, maar van prioriteitsstelling. De meeste ontwikkelingslanden besteden meer dan 25% van het bnp via de overheid, maar niet meer dan een tiende hiervan gaat naar primair onderwijs, gezondheidszorg, sociale zekerheid en voedselvoor-

ziening. De rest gaat op aan militaire uitgaven, het in stand houden van inefficiënte staatsbedrijven, het ontwikkelen van prestigeprojecten en aan subsidies op goederen en diensten voor rijkere bevolkingsgroepen. Ook bij ontwikkelingshulp ligt de prioriteit niet bij menselijke ontwikkeling. Het meeste geld wordt besteed aan grootschalige kapitaalintensieve projecten en technische adviseurs, met een beperkt effect. Zelfs Nederland dat op dit gebied hoog scoort, besteedt slechts 12% van de ontwikkelingshulp aan menselijke ontwikkeling.

Deze prioriteitsstelling geeft aan dat van overheden geen doorslaggevende rol in het ontwikkelingsproces kan worden verwacht. De bestaande verdeling van middelen weerspiegelt de machtsverhoudingen in een land. Het overheidsgeld gaat dan naar de (rijkere) invloedrijke groepen. Het optimisme over de mogelijkheden voor ontwikkeling van derde-wereldlanden is hierdoor de laatste jaren volledig verdwenen. De UNDP pleit er daarom voor de zwakke groepen zelf voor hun belangen te laten opkomen en hun eigen economische en politieke vrijheid te bevechten. Zij zelf zijn daar immers het meeste bij gebaat. In het Human development report wordt daarom een aantal strategieën geschetst die de invloed van zwakkere groepen kunnen vergroten. Participatie van de bevolking in projecten, decentralisatie van beslissingen en gebruik maken van gezamenlijke belangen van arme en rijkere groepen vergroten de kans op menselijke ontwikkeling. Het Human development report stelt dat de menselijke ontwikkeling zowel de voorwaarde als het beoogde resultaat is van de vergroting van de invloed van zwakke groepen. Maar om die ontwikkeling te stimuleren kan het rapport toch niet om de overheden heen. Zinnige participatie en decentralisatie is bij voorbeeld alleen mogelijk als de bevolking een minimum aan onderwijs heeft gevolgd. Veel mensen in derde-wereldlanden zijn voor voedsel- en drinkwatervoorziening afhankelijk van ontwikkelingshulp en de willekeur van bureaucraten. Toch zijn er enige lichtpuntjes. In bijna alle landen blijft de HDI stijgen. Tekenend dat dit gepaard gaat met meer vrijheid en meer mogelijkheden voor ontwikkeling zijn er in veel landen. Bovendien is er in principe voldoende geld beschikbaar. Nu maar hopen dat de invloed van het rapport op overheden en hun kijk op ontwikkeling groot genoeg is om dat geld ook op de juiste wijze aan te wenden.

D.E. Ernste

1. *Human development report 1991*, Oxford University Press, New York, 1991.